

Os dereitos procesuais no Espazo Europeo de Xustiza Penal. Técnicas de harmonización

Los derechos procesales en el Espacio Europeo de Justicia Penal. Técnicas de armonización

Procedural rights in the European Area of Criminal Justice. Harmonisation techniques

VALENTINA FAGGIANI

Thomson Reuters Aranzadi, Cizur Menor, 2017

Recibido: 15/11/2018 | 22/01/2019

A obra monográfica da profesora Faggiani aborda desde o punto de vista constitucional o estudo dos dereitos procesuais no Espazo Europeo de Xustiza Penal (EEXP). Trátase dun tema de indubidable actualidade que nos coloca ante o xa clásico problema da construción xurídica da Unión Europea e do que se van extraer conclusións que sen dúbida desbordan a análise procesal penal que latexa no transfondo de toda a obra, análise que a autora realiza con brillantez pero que é só a base xustificativa da aproximación constitucional que enmarca toda esta investigación. Aquí recóllese toda a traxectoria académica da profesora da Universidade de Granada e é reflexo vivo dun xeito de entender e de facer un constitucionalismo contemporáneo. Estamos ante a culminación dunha primeira etapa dunha prometedora e frutífera carreira.

Como sinala no prólogo co seu xenio habitual o director da tese doutoral da profesora Faggiani, o profesor Azpitarte Sánchez, a integración europea busca a internacionalización do comercio e a nacionalización da comunidade política a través do dereito. E de aquí derivan consecuencias que non só non escapan ao constitucionalismo, senón que afectan á súa propia esencia. De feito, máis alá de técnicas xurídicas, cuxo estudo minucioso é loable de seu, a autora transcéndeas ata conducirnos a temas clásicos do dereito constitucional: a soberanía e a súa relación co *ius puniendi*, a posición subxectiva do xustizable e os dereitos fundamentais que o acompañan. E todo iso desde a complexidade do proceso de integración europea que necesita dunha reformulación obrigada de paradigmas tradicionais cara a un exquisito entendemento xurídico da realidade contemporánea. A autora afróntao con éxito, e

desde a introdución ata as conclusións o lector pode percibir que o estudo aborda o tema dos dereitos procesuais desde a perspectiva do dereito constitucional europeo, manexando con acerto as distintas técnicas de harmonización. Todo iso evidénciase xa no excelente prólogo, que, facendo honra á súa función, enmarca todas as cuestións que o lector atopará na obra.

Entrando no mérito do traballo, apréciase que a metodoloxía escollida e a consecuente estrutura son axeitadas. Ademais da introdución, conclusións e bibliografía, o estudo orgánizase en catro sólidos capítulos que reflicten dúas partes claras.

A primeira ten por obxecto a tutela xudicial efectiva e as garantías da legalidade penal tanto no ámbito do Convenio Europeo de Dereitos Humanos como da Carta de Dereitos Fundamentais da Unión Europea –e a correlativa xurisprudencia para os respectivos tribunais de Estrasburgo e Luxemburgo–. Esta primeira parte céntrase no estudo da incorporación dos estándares en materia de xustiza penal. En concreto, o capítulo I aborda o Convenio Europeo de Dereitos Humanos e o seu Tribunal de Estrasburgo como referentes na construción do dereito “europeo” –entrecómiña a autora– a un proceso con todas as garantías. Para iso analiza os perfís estruturais do dereito a un proceso equitativo do artigo 6 CEDH, os estándares mínimos en materia procesual e a marxe de apreciación nacional, así como o impacto na orde procesual interna. A última epígrafe serve de ponte co seguinte capítulo, pois trata da interrelación entre o CEDH e a CDFUE. Efectivamente, o capítulo II refírese á función integrativa da Carta de Dereitos Fundamentais da Unión Europea no ámbito da xustiza penal e a súa eficacia nos ordenamentos procesuais nacionais, ao tempo que nos presenta a interpretación que realizou o Tribunal de Luxemburgo sobre o nivel de protección no ámbito de xustiza penal e a primacía e eficacia directa do dereito penal europeo a través das famosas sentenzas *Melloni* e *Taricco*, respectivamente. Os ditos pronunciamentos manifestan a complexidade da relación entre xurisdicións.

Por outro lado, a segunda parte estuda as técnicas do recoñecemento mutuo e das directivas de mínimos. Comezaría no capítulo III, cando estuda os elementos e tendencias do recoñecemento mutuo en materia penal na UE, partindo da súa evolución desde o nacemento do mercado interior ao Espazo Europeo de Xustiza Penal. A continuación, céntrase no dereito derivado, para pasar aos límites constitucionais ao recoñecemento mutuo, o cal desembocará ademais nunha breve análise da posición do Tribunal Constitucional sobre o control do recoñecemento mutuo e da reformulación da confianza mutua. Tras isto atérrase no capítulo IV co estudo das directivas sobre dereitos procesuais. Empeza coa sistemática que seguiron as institucións europeas e as técnicas de asimilación, unificación e harmonización, así como o estudo sobre o recoñecemento da competencia da UE en materia procesual penal, tanto desde a integración negativa que realiza o TXUE como a integración positiva do artigo 82 TFUE. E acaba co nivel de protección, o ámbito de aplicación e a eficacia das directivas sobre dereitos procesuais e o principio de interpretación conforme.

Evidénciase, así, a solidez e completitude da investigación, que axuda ao lector ao coñecemento profundo e complexo da materia específica en cuestión, ao tempo que, como dicíamos ao inicio, nos coloca ante a transcendencia constitucional dun ámbito clásico removido pola realidade da integración europea e as súas consecuencias. A lóxica poderíanos conducir á intuición destas, pero é sen dúbida a lectura da ópera prima da profesora Faggiani a que nos leva realmente á súa comprensión e entendemento dese xeito natural. Iso é mérito da autora e así debe recoñecerse, o cal non debe ser óbice para seguir esperando dela que continúe no futuro coa narración deste proceso sobre os dereitos procesuais penais na

Unión, pois, como ela mesma conclúe, malia as dificultades e insuficiencias do sistema de xustiza penal, o soño de conseguir un propiamente europeo debe converterse en realidade.

Antonio Pérez Miras
Profesor substituto interino de Dereito Constitucional
Universidade de Granada